

formning kendes i felterne på enkelte prædikestole, f. eks. i Ullerup kirke, men i den foreliggende artikel har det været forfatterens hensigt at gøre opmærksom på tilstedeværelsen af hoveder på den i reglen lidet iøjnefaldende plads i prædikestolernes øvre frise.

Det indledende kapitel giver en kort orientering om de bibelske fremstillinger, som naturligvis er de hyppigst forekommende i kirkerne, og om de forskellige opfattelser kunstnerne i tidens løb har haft af historierne. Her vedkender forfatteren sig sin gæld til »Danmarks Kirker«, især for de første kapitlers vedkommende. I den forbindelse er det fristende at udtrykke håbet om, at flere vil følge hans eksempel og udnytte det righoldige stof, de udgivne amter af »Danmarks Kirker« frembyder. Derefter beskrives kirke for kirke, hvad der er af renæssanceinventar i Sønderborg amt, således at heftet tillige kan bruges som vejledning ved besøg i kirkerne. I næste kapitel trækkes det inventar frem, som er dekoreret med de små portrætbuster, der er artiklens egentlige emne. Det viser sig, at hovederne med en enkelt undtagelse udelukkende findes på prædikestole fra o. 1570–1620; disse beskrives nu indgående i kronologisk rækkefølge, idet der inddrages et par sydslesvigske med helt tilsvarende hoveder. Forfatteren stiller sig nu spørgsmålet, hvorfra forbillederne kom? Billedskærerne har øjensynlig ikke brugt levende model, men de må ligesom ved de bibelske scener og de dekorative elementer have benyttet forlæg i form af malerier, tegninger, kobberstik eller træsnit. Hermed er den hævdvundne teori endnu en gang blevet bekræftet.

Da heftet er udsendt i 60-året for grundlæggelsen af Historisk samfund for Als og Sundeved, er der ofret lidt mere på årbogen end vanligt; den er rigt forsynet med billeder specielt optaget til lejligheden af konservator ved Nationalmuseet Mogens Larsen.

Marie-Louise Jørgensen

Maleren fra Åbenrå

HANNE POULSEN: JES JESSEN. *Maleren fra Åbenrå. Historisk Samfund for Sønderjylland. 1971. 204 sider. 3 farveplancher + 64 sort-hvide illustrationer. Indb. Kr. 31.*

Kunsthistorien interesserer sig for andet end æstetik, men det er måske alligevel karakteristisk, at det er en etnolog, der har behandlet maleren Jes Jessen, der i Weilbachs kunstnerleksikon karakteriseres som »malermester med kunstneriske ambitioner og i besiddelse af nogen karakteriserende og dekorativ evne«. Sammesteds hævdes det, at det er hans stilling som Eckersbergs første lærer, der har bevaret hans navn i dansk kunsthistorie.

Da Hanne Poulsen påviser, at hans indflydelse på Eckersberg må have været minimal, eftersom denne rømmede af lære efter tre års forløb og indtil da som yngste læredreng måske aldrig havde gjort et strøg med en pensel, men vel hovedsageligt havde været beskæftiget med at rive farver, rense pensler og

løbe ærinder, er spørgsmålet nu, om det er lykkedes forfatteren at redde ham for kunsthistorien.

Gennem en dokumentation, der bygger på et flittigt eftersøgningsarbejde, er det ialtfald lykkedes hende at dokumentere ham som individ med et mangesidigt virke, hvis to hovedområder var dekoration af sønderjyske kirker og portrætmaleri i østjyske købstæder. En fortegnelse over hans arbejder på de to felter findes s. 110–131. At han også har været virksom som dekorationsmaler på panelværk og bohave i verdslige huse har længe været hævdet. Det er selvfølgelig ikke så let at dokumentere som for kirkemaleriets og portrætmaleriets vedkommende, men man kan nå langt ved en jævnføring med Jessens arbejder i kirkerne. Det sker på s. 88 ff.

Beskrivelsen holder sig ikke snævert til bogens hovedperson, men placerer ham i tid, rum og miljø. Hans arbejder bliver derved anbragt i deres naturlige sammenhæng. Ud fra stilling, miljø og virkeområde kommer Jes Jessen til at stå som en typisk repræsentant i den sidste ende af en malertradition med håndværksmæssig baggrund.

Som portrætmaler var han måske nok ingen stor kunstner. Rækken af portrætter synes ikke at vise nogen egentlig kunstnerisk udvikling. Opbygningen er skematisk og karakteristikkene af den portrætterede mindre fremragende. Hanne Poulsen fastslår, at Jes Jessen hjalp derpå ved forskellige ting, bl. a. ved at indføje bygninger, skibe og mindre brugsting, der placerede modellen i hans daglige miljø, og ved individuelle forskelle i figurernes påklædning. Dette i forbindelse med hans pertentlige malemåde gør hans portrætter til vigtige kulturhistoriske dokumenter. Større betydning har han nok haft i dekorationsmaleriet, hvor hans stil øver betydelig indflydelse på malemåden i landsdelen. At han var en betydelig mester på dette felt, fremgår af forfatterens karakteristik: »Ingen anden håndværker i hverken kongeriget eller i hertugdømmerne har på »bondemøbler« malet blomster, der kunstnerisk står på højde med det bedste af Jes Jessens brogede buketter på sort bund«.

Til teksten og katalogdelen slutter sig noter, litteraturfortegnelse og en nyttig ordliste. Skal der rettes nogen indvending mod bogen, bliver det mod dens lille format, der gør at man kan have den i en lomme, hvis man vil efterse hans arbejder i sønderjyske kirker, men medfører, at de gengivne billeder – der iøvrigt er smukt trykt – bliver noget små, især hvor man sætter to på siden. Desuden ville man godt have haft flere farveplancher. De tre gengivne viser en altertavle, et portræt og et prospekt. Men man havde gerne set flere portrætter i farver og fremfor alt nogle prøver på hans dekoration på træ både af panelværk og af møbler. Men denne indvending må utvivlsomt adresseres til andre end til forfatteren.

Med et studie som denne, med Kjeld Snedkers om Toreby-maleren og med Steensbergs om Niels Dyhr er dansk folkekunst ved at komme ud af anonymiteten. Men der er endnu meget at gøre. Forhåbentlig får Hanne Poulsen også fremtidig mulighed for at medvirke.

Holger Rasmussen